

Akdeniz’de Savaş Osmanlı-İspanya Mücadelesi (1560-1574), Hüseyin Serdar Tabakoğlu (İstanbul: Kronik Kitap, 2020), 352 sayfa, ISBN: 9786057635150

Ahmet Gülümser | 0000-0003-0912-2488 | ahmetglmsr9@gmail.com

Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi
Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye

ROR ID: [019jds967](https://orcid.org/019jds967)

Öz

16. yüzyıl, Akdeniz’de Osmanlı ile İspanya arasındaki rekabetin doruğa çıktığı bir yüzyıl olmuştur. Her iki imparatorluğun da en olgun dönemlerinde gerçekleşen bu mücadele, Akdeniz’deki dengeleri değiştirmiş ve jeopolitik önemi sebebiyle her iki unsurun da süper güç olma iddiasında bulunduğu bir nüfuz sahası olmuştur. Şüphesiz bunda en önemli etken iki devletin Akdeniz ticaretinde söz sahibi olma arzularında yatmaktadır. Gerçekten de Akdeniz, jeopolitik konumu itibarıyla Antik Çağ’dan itibaren birçok devletin hayallerini süsleyen bir mekân olagelmıştır. İki devlet arasında gerçekleşen bu çekişmede bazen Osmanlılar galip gelirken, bazen de özellikle Papa’dan aldığı Haçlı Birliği desteğiyle İspanyollar üstünlük sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler

İslam Tarihi, Akdeniz, Osmanlı, İspanya, Savaş, Mücadele.

Atıf Bilgisi

Gülümser, Ahmet. “Akdeniz’de Savaş Osmanlı-İspanya Mücadelesi (1560-1574), Hüseyin Serdar Tabakoğlu (İstanbul: Kronik Kitap, 2020), 352 sayfa, ISBN: 9786057635150”. *Düzce İlahiyat Dergisi* 7/2 (Aralık 2023), 316-322.

Geliş Tarihi	13.11.2023
Kabul Tarihi	06.12.2023
Yayın Tarihi	31.12.2023
Değerlendirme	Tek Taraflı Kör Hakemlik + Şeffaf Hakemlik Modeli
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	etik.duzceilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Ottoman-Spanish War in the Mediterranean (1560-1574), Hüseyin Serdar Tabakoğlu (İstanbul: Kronik Kitap, 2020), 352 pages, ISBN: 9786057635150

Ahmet Gülümser | [0000-0003-0912-2488](https://orcid.org/0000-0003-0912-2488) | ahmetglmsr9@gmail.com

Res. Asst., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Theology, Department of Islamic History, Nevşehir, Türkiye

ROR ID: [019jds967](https://orcid.org/019jds967)

Abstract

The 16th century was a century in which the rivalry between the Ottomans and Spain in the Mediterranean reached its peak. This struggle, which took place during the most mature periods of both empires, changed the balance in the Mediterranean and became a sphere of influence where both elements claimed to be superpowers due to their geopolitical importance. Undoubtedly, their desire to have a say in the Mediterranean trade is the most important factor in this. Indeed, due to its geopolitical position, the Mediterranean has been a place that has been the dream of many states since ancient times. In this rivalry between two states, sometimes the Ottomans were victorious, and sometimes the Spaniards prevailed, especially with the support of the crusader alliance from the Pope.

Keywords

Islamic History, Mediterranean, Ottoman, Spain, War, Struggle.

Citation

Gülümser, Ahmet. "Ottoman-Spanish War in the Mediterranean (1560-1574), Hüseyin Serdar Tabakoğlu (İstanbul: Kronik Kitap, 2020), 352 pages, ISBN: 9786057635150". *Düzce Divinity Journal* 7/2 (December 2023), 316-322.

Date of Submission	13.11.2023
Date of Acceptance	06.12.2023
Date of Publication	31.12.2023
Peer-Review	Single-blind Peer Review + Transparent Peer Review
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	etik.duzceilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Ele alacağımız çalışma, Hüseyin Serdar Tabakoğlu’nun İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı Tarih Ana Bilim Dalı’nda Prof. Dr. İdris Bostan’ın danışmanlığında “Akdeniz’de Osmanlı-İspanya Rekabeti, 1560-1574: Teşkilat, Denizgücü ve Savaş” adıyla hazırladığı, daha sonra “Akdeniz’de Savaş Osmanlı-İspanya Mücadelesi (1560-1574)” adıyla yayınladığı çalışmadır. Yazar çalışmasını Tübitak 2214/A Yurtdışı Doktora Araştırma Bursu desteğiyle 2015 yılında İspanya’da Simancas ve Madrid Deniz Müzesi Arşivi’nde (El Archivo del Museo Naval de Madrid) yaptığı araştırmalarla oluşturmuştur. Burada özellikle Valladolid’deki Simancas Arşivi’ne bir parantez açmak gerekir ki, bu arşiv İspanya coğrafyasını çalışan günümüz araştırmacıları için epey önemli bir konumdadır. Zira içerisinde sürgün (expulsión), engizisyon (inquisición) (Mesela, Amerikalı ünlü İspanyolog ve engizisyon tarihçisi Henry Charles Lea bu arşivi etkin bir şekilde kullanan kişilerin başında gelmekteydi.) ve Osmanlı-İspanya ilişkilerine dair nice olaylara tanıklık eden kayıtlara ulaşmak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında Simancas Arşivi, İspanya araştırmacıları için gözden kaçmaması gereken bir arşivdir. Madrid Deniz Müzesi Arşivi de çalışmanın yazarı gibi Akdeniz coğrafyasını ele alan araştırmacılar için üzerinde durulması gereken önemli bir diğer arşivdir.

Daha öncesinde 18. yüzyıl Osmanlı-İspanya ilişkilerini çalışmış olan yazarın bu konulara hakimiyeti yadsınamaz. Çalışmayı değerli kılan bir diğer husus Türkiye’deki Akdeniz çalışmalarının öncüsü sayılan Prof. Dr. İdris Bostan’ın gözetiminde gerçekleşmiş olmasıdır. Ülkemizde son zamanlarda araştırmacılar tarafından Akdeniz coğrafyasına olan ilgi artmış ve bu çalışmalara öncülük eden İstanbul Üniversitesi bünyesinde “Akdeniz Dünyası Araştırmaları Programı” ile Akdeniz Üniversitesi bünyesinde “Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü” gibi çeşitli kurumlar kurulmuştur. Her ne kadar alana ilgi olsa da çalışmalar pekâlâ istenilen miktarda değildir. Bu minvalde yapılan çalışma alana yeni bir soluk getirmiştir diyebiliriz.

“Teşekkür” (s. 11-13), “Giriş” (s. 15-30) ve “Sonuç” (s. 311-316) kısımları hariç beş bölümden oluşan eser, “Kaynakça” (s. 317-333), “Ekler” (s. 335-341) ve “İndeks” (s. 343-348) başlıklarıyla sona ermektedir. Çalışma, Osmanlı’nın lehine sonuçlanan 1560 yılındaki Cerbe Savaşı’ndan, 1574’te Tunus’un İspanyollardan nihai olarak geri alınmasına kadarki süreci ele almaktadır. Bu olayların başlangıç ve bitiş tarihi olarak belirlenmesindeki temel sebep; 1560’taki Cerbe Savaşı ile II. Felipe’nin Akdeniz’de Osmanlılarla aktif olarak mücadeleye girmesi ve 1574 yılında Tunus’un nihai olarak elinden çıkmasıyla da bu aktif mücadeleden vazgeçmesinde yatmaktadır. Bu yıl aynı zamanda İspanyolların Akdeniz’deki nüfuzlarının azalıp süper güç olma iddiasından vazgeçtiği yıldır (s. 22).

Literatür bilgisine göz attığımızda yazarın, çalışmada yararlandığı kaynaklar ve arşiv belgeleri sayesinde eseri daha da değerli bir hale getirdiğini söyleyebiliriz. Özellikle yurtiçi ve yurtdışında birinci elden kaynaklara ulaşması ve bu kaynakları çalışmasında etkin bir şekilde kullanması bu tespitimizi doğrular niteliktedir. Nitekim yazar, “Kaynakça” kısmında kullanmış olduğu kaynakların isimlerini vermiş ve bunları “Arşiv Belgeleri”, “Basılı Arşiv Belgeleri”, “Basılı Birincil Kaynaklar” ve “Araştırma ve İncelemeler” şeklinde tasnif etmiştir. Yazar aynı zamanda çalışmanın sonuna biri İnebahtı Savaşı sonrasındaki ganimet paylaşımı, diğeri II. Felipe’nin donanma komutanı Don Garcia de Toledo’ya talimatı hakkında olmak üzere iki adet İspanyolca arşiv eki de dahil etmiştir.

Çalışmanın muhtevasına baktığımızda, “Denizgücünde Rekabet” başlıklı ilk bölümde yazar, öncelikle iki devletin donanma yönetimleri hakkında bilgi vermiş; hem İspanyol hem de Osmanlı donanma komutanlığında komutanın denizcilik tecrübesinin olmasına riayet edilmesiyle birlikte bunun doğrudan bir şart olmadığını vurgulamıştır (s. 67). Ardından Osmanlı ve İspanyol donanma teşkilatlarını kıyaslayan yazar, buradaki kapudan paşanın Osmanlı’da bir eyaletin beylerbeyi olması ve donanmasının ihtiyaçlarını buradan elde edilen gelirlerle karşılamasını; İspanyol donanması için ise böyle bir durumun söz konusu olmadığını ve bunun da donanmanın ihtiyaçlarının karşılanmasında çeşitli zorluklara sebebiyet verdiğini belirtmiştir (s. 68). Bunlarla beraber, yazar bu bölümde Akdeniz’deki çeşitli İspanyol tersanelerini de ele almış ve II. Felipe’nin Cerbe’de yaşadığı kayıpları telafi etmek için oluşturduğu kadirga inşa programına değinmiştir.

“Akdeniz’de Filolar” başlıklı ikinci bölümde yazar, sırasıyla Osmanlı, İspanyol ve onun hizmetindeki İtalyan filolarını ele almıştır. İspanyol filolarından özellikle en dikkat çekenlerden biri de Santiago Tarikatı Filosu’dur (Galeras de Santiago). Bahsi geçen tarikat, şövalyelerinin acemilik dönemlerinde en az altı ay İspanyol filolarına hizmet etmesini şart koşmuştur. Bu durum sadece Santiago Tarikatı’na özgü bir durum olmayıp Calatrava ve Alcántara tarikatları için de aynı durum söz konusu olmuştur (s. 119). Burada vurgulanması gereken bir diğer nokta ise, 16. yüzyılda İspanyol kadirgalarının üretim merkezlerinden birinin İtalya olmasıdır. O dönemde İspanyol Krallığı kendi kadirgalarını üretmek için yeterli üretim hacmine sahip olmamakla birlikte İtalya’da kadirga üretimi daha ucuza gelmiştir. Zira 1568-1571 yılları arasında Muhammed b. Ümeyye (Fernando de Valor) isimli bir Morisko öncülüğünde gerçekleşen “Büyük Gırnata İsyanı” başta olmak üzere Morisko isyanları İspanya iktisadına epeyce zor anlar yaşatmıştır. Bu isyanlar neticesinde zayıflayan İspanya iktisadı çareyi böyle yöntemlerde aramakta bir beis görmemiştir. Esasen, yazarın çalıştığı dönemdeki İspanya iktisadını zayıflatan tüm bu etkenlere, “Morisko İsyanlarının İspanya’nın Akdeniz

Siyasetine Etkisi” başlıklı bir bölümde değinmesi eseri daha da ilgi çekici kılabilir.

“Kadırgalar” başlıklı üçüncü bölümde yazar, ordunun strateji ve iaşesinden donanmanın teçhizatına kadar iki devletin mürettebatının genel panoramasını okurlara sunmuştur. Bu bölümde yazar, erken modern dönemde kadırgalarda görev yapan denizcilerin belirli bir eğitim almasından ziyade yıllar içinde tecrübe kazanmasını ve bunların olası kaybının telafisinin devletler için oldukça zor olduğunu vurgulamıştır (s. 144). Bahsi geçen bölümde yazarın üzerinde durduğu diğer bir mühim nokta ise, 16. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti’nin artan kürekçi ihtiyacı nedeniyle çeşitli suçlulara kürek cezası vermesidir (s. 154). Esasen, bu sistemin Akdeniz’deki öncüsü İspanya’dır. Katolik hükümdarlar Isabel ve Fernando tarafından uygulamaya konmuş olan bu yapıya göre İspanyol Ceza Sistemi’nde (El Sistema Penal Español) 15. yüzyılın sonlarından itibaren idam gerektiren suçları işleyen suçlulara kürek cezası uygulanmaya başlanmıştır (s. 157). Bu cezanın süresi genelde iki ilâ altı yıl arasında değişmektedir (s. 158). Donanma stratejilerine baktığımızda Osmanlı’nın stratejisi ilk topu düşmanın atmasına müsaade edip donanmaya iyice yaklaştıktan sonra kendi toplarını ateşlemesine yöneliktir (s. 174). Donanmanın iaşesi konusuna gelince, şunu söylemek mümkündür: Peksimetler denizcilerin temel gıda maddesi olmakla birlikte bazı özel günlere has çeşitli yemekler çıkabilmekteydi.

“Akdeniz’de Savaş” başlıklı dördüncü bölümde yazar, iki devletin Akdeniz’e yönelik stratejilerini ele alıp Cerbe Savaşı’ndan (1560) başlayarak İnebahtı’ya (1571) kadar olan Osmanlı-İspanya savaşlarını incelemiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun Akdeniz stratejisi kıyıların ve Doğu Akdeniz’in korunmasına yöneliktir. İspanyol İmparatorluğu’nun Akdeniz stratejisinde ise üç temel siyaset göze çarpmaktadır. Bunları; imparatorluğun toprak kaybını önlemek, itibarını (reputación) ve Katolik Hıristiyan inancını korumak şeklinde özetleyebiliriz (s. 179-181). Cerbe Savaşı’nda beklenmedik bir yenilgi alan İspanyollar, donanmasını yeniledikten sonra bu kez Osmanlı karşısında Vehrân’ı başarıyla savunmuş, ardından her iki devlet için stratejik bir öneme sahip olan Peñón de Vélez’i ele geçirmeyi başarmıştır. Malta Kuşatması’nda da istediği neticeyi alamayan ve büyük bir kayıp veren Osmanlı, buna rağmen yine önemli sayıda bir donanmayla İnebahtı’da İspanyolların karşısına çıkmıştır.

“İnebahtı Deniz Savaşı (1571)” başlıklı son bölümde yazar, Sultan II. Selim’in Kıbrıs’ı ele geçirmesi sonucu Papa V. Pius öncülüğünde kurulan Kutsal İttifak’ı (Respublica Christiana) ele almıştır. Aynı zamanda İnebahtı Savaşı’nı (La Batalla de Lepanto) tetikleyen süreci, savaşın neden kaybedildiğini ve sonuçlarını kapsamlı bir şekilde ele alan yazar, Tunus’un Osmanlılar tarafından nihai olarak geri alınmasını ve bunun neticesinde

İspanyolların deniz egemenliğinden (el señorío de la mar) feragat etmelerinden söz etmiştir. Osmanlı ile mütareke yapmak zorunda kalan İspanyolları buna iten en önemli sebepler; Venediklilerin Kutsal İttifak'tan çekilmesi ve Osmanlı donanmasının İnebahtı yenilgisine rağmen çabuk toparlanmasıdır. Nihayetinde İspanyol donanması, Osmanlı donanmasının kudretini ve yılmazlığını anlamış, bir süre Akdeniz'deki faaliyetlerine son verip dikkatini kendi topraklarındaki iç meselelere yöneltmiştir.

Netice itibarıyla, Akdeniz'de Osmanlı-İspanya rekabetinin belirli bir dönemini ele alan Tabakoğlu, bu kadar teferruatlı ve alanında nispeten az çalışma bulunan bir konuyu inceleyerek literatüre büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Bununla birlikte İspanya iktisadıyla Akdeniz siyaseti ilişkisi üzerinde daha detaylı durulması ve bilhassa İspanya iktisadını zayıflatan Morisko isyanlarının İspanya'nın Akdeniz siyasetine etkisine değinilmesi de bu çalışma açısından faydalı olabilir.

Kaynakça | References

Tabakoğlu, Hüseyin Serdar. *Akdeniz'de Savaş: Osmanlı-İspanya Mücadelesi*. İstanbul: Kronik Kitap, 2020.